

eslingà, JENIPERU > *gimbro*; si bé una síncope pretònica, fins darrerere -NN-, és ben concebible; també una -N-simple explicaria la forma *paikèzo* d'un punt del Bearn (ALF, 122, p. 692 — dada sense confirmació). Però és que, com és natural en una creació expressiva, també hi ha bases amb -N- senzilla en les formes de l'adjectiu per a 'petit', com it. *piccino* 'piccolo', port. dial. *meninbo*, cf. cat. *nana*, *nena*, *nina* = cast. *niña*.

Ni tan sols les formes terminades en -*esa* no ens dissuadeixen de l'ètimon en -*ELLA*: es veu que els qui s'hi han fixat com a argument bàsic a favor de CASEUM ignoren que en l'antiga fonètica alt-aragonesa i ribagorçana -s- (-z- sonora en el cat. de Ribagorça) era el resultat fonètic local de la -LL- llatina, veg. E. T. C. I, 136; II, 66. De manera que en totes tres llengües es pot admetre una base fonètica idèntica i única (o com a molt amb una lleu i explicable variant en una de les tres), i a elles se suma el testimoni del mossàrab aragonès, documentat 700 anys abans que els altres i que postula la mateixa base en forma encara més inequívoca i transparent.

L'etimologia folklòrica *pan-y-queso* és la que van adoptar savis com MzPi. (Orig., 417ss., 385), Rohlf (Sprache und Kultur, 30-32; ANNSL CLXI, 233; CLXX, 157; Le Gc., § 129, p. 69, n. 102); les idees de Schuchardt (ZRPb. xxxvi, 163-5) i M-L, ja devien anar cap aquí, i jo mateix m'hi havia atingut provisionalment en treballs meus juvenils (Voc. Ar., 92, i BDC xxiii, 301). Però hi ha contra aquesta idea dues objeccions formidables. 1.ª: seria una casualitat extraordinària, quasi monstruosa, que en tots quatre llenguatges -*esa* s'hagués alterat en el mateix sentit, però no precisament en una forma de terminació igual, sinó diferent avui i igual etimològicament: això per si sol ja ja és increïble; 2.ª: fóra, d'altra banda, ben estrany que el català i el gascò, que no tenen descendents de CASEUM vagin formar un compost (i en data relativament moderna, o almenys constantment renovada, com és probable que ho sigui una dita o cançó folklòrica) amb aquest mot que no han tingut mai, des de data ja pre-literària.

En canvi és fàcil de donar compte de la dita folklòrica, com a provocada en gran part per la interpretació popular (etim. pop.) del nom de la mostela, o almenys propagada més enllà dels seus límits, per la força suggestiva que li conferia aquesta interpretació popular: en particular la terminació en -*esa* s'estengué bastant, fins al Bearn, fins l'aragonès oriental (Puebla de Ixar i Casp, BDC xxiv).

El fet és que enlloc del Pirineu no hi ha tanta caça com a les altes valls d'Aragó; d'allí devien partir joglars i joves caçadors, que menaven o pretenien ensenyar fures i mosteles, tot explicant-ne proeses i la forma de servir-se'n, pastors que contaven com era de perillosa la ferotge mostela pirinenca que «fibla» les ovelles (Braní, 1959) i els espatlla el braguer, si no se li canta la cançoneta i no se'ls ofrena *pan y queso* (nomen, omen!) per apaivagar-les; o d'Esterrí de Cardós, on me diuen que, per poder fiblar les mamelles de les vaques, es guarda de viure bosc endins, i ho fa en les

proximitats de les cases. La cosa es va traduir fins i tot al basc donant lloc a la designació *ogi-gaztai* o *ogi-gazna* (que no és, però, basc general sinó del dialecte biscaí, Schuchardt); Azkue (Lit. Pop. del P. Vco. I, 1935, 45) diu que li posen pa i formatge perquè no fibli els anyells de llet, que els mataria. Així arribà aquesta variant fonètica a estendre's pel Bearn (fora del Lavedà on pogué passar des de l'Alt Aragó), eixint de l'àrea natural de *panquera*, que abraça encara tot el Coserans, i Vall d'Aran, i tot el Comenge fins a la plana (ALF, 123); el caràcter manllevat es fa palès en la forma *pallezo* de l'Alta Vall d'Aura (punt 698) on *pa-ab-let* 'pa amb llet' ha estat alterat per la intrusió del -*eza* de -*ELLA* alt-aragonès.

Però el fet irrefutable és que en domini cat. hem conservat pertot el resultat de -*ELLA* sense aqueixa intrusió. Que no pertot la cançoneta s'hagi propagat des de l'Alt Aragó, i pogué formar-se paral·lelament en alguna terra llunyana — a les Marques *pan-a-cascia* — concedim-li-ho a Rohlf, que ho assenyalà, però una flor no fa estiu. I cal admetre que en els Pirineus la cançoneta no serví per a més que consolidar l'evolució metatètica de PICQUINELLA, ajudada per la influència de PANEM. Però pendre aquesta minúcia folklòrica com una prova d'una pretesa etimologia fóra tan ingenu com suposar que el gall. *paspallar* 'guatlla' (òbviament onomatopèic) ve del nom del *pa* perquè hi ha qui ho canvia en *pans-palla-ha* 'hi ha cereals i palla' o en *bon-pan-hay* o en *Fray Payar* o en cat. *blat-segat* (DECH IV, 413, n. 2) obeint a interpretacions folklòriques de la seva veu.

Per a l'extensió de les variants hispano-gascones, veg. les notes de Rohlf, les de la monografia de Schott (VRom. II, 237) i les meves citades. Per Ribagorça, he sentit *paniquera* a Benasc, Barravés i Boí, Casacuberta registra *paniquesa* o *rata paniquesa* a Gistau, Echo, Ansó, Liédena; i, al Sud, Casp i Puebla de Ixar (BDC xxiv, 176); jo també a Gistau, Linás de Broto i Ansó (1965-6); i Alvar hi atgeix encara la Canal de Berdún, Vall del Esca, Roncal i Salazar (ArchF Arag. VII, 26). Fets anàlegs en el tractament -*iera*/-*iella* hem observat en l'article CIVERA.

PANÍS, del ll. tardà PANĪCIUM id., derivat del seu sinònim ll. clàssic PANĪCUM. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Caffiç d'avena se mesura e-s dóna a barcelles --- Caffiç de mill e de *paniç*, se mesura e-s dóna a xxiv barcelles corrents per caffiç; caffiç de ciurons ---», *CostTort.* (Ol., p. 403; IX, 15.17); *paniç* dicc. de JMarc, § 1090; «*paniç*: panicum vel panicus», JnEsteve (LiEleg. o-5-1); després d'un desbordament del Túria: «per diluvi del dit riu --- han perdut lurs venemes, *paniçs*, daçes, arroçs ---», carta dels jurats de Val., a. 1328 (Rubio Vela, *Epist. Val. Med.*, 215.42).

En els temps antics i a l'Edat Mitjana només designava la gramínia *Setaria italica*, la grana de la qual s'usava molt per a l'aliment de les cavaicadures i fins de l'home: «Lo castell pres --- regonegueren tot lo castell, e trobaren-lo fornit de moltes vitualles, ço és de mill e de *paniç* per a set anys, ab una lúcida font